

Εν Λευκωσία, τη 28/9/2007

Εξοχώτατε
κύριε Πρόεσβυ της Γαλλίας,
Κυρίες και Κυριοι,

Σας ευχαριστώ θερμότατα, κ. Πρόεσβυ, δια την μεγάλην τιμήν, την οποίαν μου κάνετε απόψε εκ μέρους του Προέδρου της Γαλλίας κ. Nicolas Sarkozy και της Γαλλικής Κυβερνήσεως, θεωρών εμέ, εν πρόσωπον προερχόμενον από τον εμπορικών κόσμον, ως άξιον της υψίστης Ακαδημαϊκής διακρίσεως της Γαλλίας ανακηρυσσων με εις Chevalier des Palmes Académiques.

Είμαι πολύ συγκινημένος δια την τόσον τιμητικήν επιλογήν σας και όσον περισσότερον συνειδητοποιώ αυτήν την τιμήν, τόσον η συγκίνησίς μου γίνεται εντονωτέρα και με συγκλονίζει εκ βαθέων. Ευρίσκομαι, δύναμαι να είπω, εις την ιδίαν ακριβώς κατάστασιν και τόσον συναισθηματικώς φορτισμένος, εις την οποίαν ηυρέθη προ 70 ετών ο Γαλλος ανθρωπιστής συγγραφεύς Roger Martin du Gard, όταν το 1937 παραλαμβάνων την υψίστην λογοτεχνικήν διάκρισιν του Βραβείου Νομπελ εις Σουηδίαν περιέγραφε τα αισθήματά του ως εξής: "Αισθάνομαι τόσον έκθαμβος και χαμένος, όπως μία κουκουβάγια, η οποία συνηθισμένη εις το σκοτάδι της νύκτας, ευρίσκεται ξαφνικά εν μέσω του φωτός της ημέρας τυφλωμένη από την ακτινοβολίαν και την λάμψιν του".

Συνηθίζων σταδιακώς εις αυτό το εκτυφλωτικόν περιβάλλον του ακτινοβόλου φωτός των γραμμάτων, εις το οποίον με έχετε εμβαπτίσει με την μεγάλην τιμήν σας απόψε, πολυάριθμοι ιδέαι δια την αιώνιον αξίαν των Γραμμάτων αναβλύζουσιν εις τας σκέψεις μου προσπαθούσαι να κερδίωσι μίαν περίοπτον θέσιν εις την παρούσαν ομιλίαν. Θα ήθελον να σας παρακαλέσω να μου επιτρέψητε να σας παραθέσω μερικάς από αυτάς τας σκέψεις, τας οποίας θεωρώ ως καταλληλοτέρας, ιδιαιτέρως επί του πολύ νευραλγικού θέματος των ημερών μας, το οποίον αναφέρεται εις το παρόν και τον προορισμόν των νέων και εν γένει του Ανθρώπου της σήμερον και του μέλλοντος.

Από της αρχαιότητος οι Έλληνες έδιδον μίαν μόρφωσιν εις τούς νέους, η οποία εκαλλιέργει το πνεύμα και το σώμα των οδηγούντες τούτους εις το επίτευγμα του υψίστου ιδεώδους του καλώς διαπαιδαγωγημένου και ανατεθραμμένου Ανθρώπου και πολίτου, δηλ. εις το κλασσικόν ιδεώδες του "καλού καγαθού". Ο Αριστοτέλης ανέφερε τρία στοιχεία ως απαραίτητα δια την καλήν εκπαίδευσιν: "την φύσιν του ατόμου, την επιθυμίαν του προς μάθησιν και την σωματικήν εξάσκησιν". Ήτο λοιπόν ο κύριος σκοπός των μεγάλων φιλοσόφων και διδασκάλων κατά την αρχαιότητα ότι η διαμόρφωσις του χαρακτήρος του νέου έπρεπε να επικεντρώνηται εις τας κάτωθι τρεις κατευθύνσεις: Την πνευματικήν καλλιέργειαν, δηλ. τον κατάλληλον και ορθόν τρόπον ανατροφής του. Την μόρφωσιν του, δηλαδή την διδαχήν του δια να αποκτήση τας απαραίτητους γνώσεις και την εξάσκησιν του σώματος του. Αλλά το βασικώτερον πάντων ήτο το αποτέλεσμα επί του νέου όλων των ανωτέρω συνεργειών. Κατ'αυτόν τον τρόπον ο πολίτης εγένετο εις καλός και χρήσιμος πυρήν εις την κοινωνίαν.

Ως παρατηρούμεν λοιπόν, την απόκτησιν όλων αυτών των ευγενών ιδιοτήτων, αι οποίαι χαρακτηρίζουσιν την διαμόρφωσιν του

χαρακτήρας ενός ατόμου, προσέφερε μόνον η καλή αγωγή. Οι αρχαίοι Έλληνες ωνόμαζον ταύτην απόκτησιν "ανθρωπιστικών αξιών" - εις την Γαλλικήν: *valeurs humanistes*. Ο Πλάτων μας λέγει, ότι άνευ της καλλιιεργείας ταύτης - δηλ. της αγωγής δεν θα ηδύνατο να υπάρξη εις την κοινωνίαν "ούτε Δικαιοσύνη, ούτε νόμοι". Οι Ρωμαίοι, μετά την παρακμήν της Αρχαίας Ελλάδος, παρέλαβον και υιοθέτησαν αυτήν την αρχαίαν Ελληνικήν αγωγήν και τας αξίας ταύτης και διαμορφώνοντες ταύτας, εις βασικόν στοιχείον της μορφώσεώς των και του ρωμαϊκού πνεύματος τας απεκάλεσαν "*humanitas*" και κατά την Αναγέννησιν με την αναβίωσιν αυτών των αρχαίων αξιών ωνομάσθησαν αύται "*humanismus*".

Είναι αναγκαίον, πιστεύω, να διευκρινήσωμεν πλήρως τι ακριβώς εννοούμεν αναφερόμενοι εις τον "ανθρωπισμόν" η άλλως "τα ανθρωπιστικά γράμματα", ως πολύ επιτυχώς τα ωνόμασε ο Rabelais (τω 1532) εις το βιβλίον του *Pantagruel*. Συγκεκριμένως ο ανθρωπισμός είναι το ιδεώδες της μορφώσεως κατά την αρχαιότητα προς επίτευξιν της καλής αγωγής και κάθε πνευματικής αναπτύξεως του ανθρώπου. Κατά την άποψίν μου, εκ των καλύτερων ορισμών του ανθρωπισμού είναι ο δοθείς υπό του Γερμανού φιλοσόφου Εγέλου (Hegel), ο οποίος τον περιέγραψεν ως αποτελούντα "κάθε προσπάθειαν του ανθρωπίνου πνεύματος προς την υψίστην αξιοπρέπειαν του ανθρώπου, προς την απαράμιλλον αξίαν και την ανάπτυξιν των ικανοτήτων του δια την διαμόρφωσιν και πραγματοποίησιν της ανθρωπίνης προσωπικότητος". Πρέπει εξ άλλου πάντοτε να έχωμεν υπ' όψιν ότι η ανθρωπιστική μόρφωσις δίδει εις το άτομον μίαν εσωτερικήν ακτινοβολίαν πνεύματος και ψυχής, ως αποτέλεσμα των ευγενικών αξιών, που δεν δύναται κάποιος να τας αποκτήση διαφορετικά ούτε δύναται να αγορασθώσιν η να μετρηθώσι με υλικά μέσα.

Εις την Γαλλίαν μεταξύ των σημαντικωτέρων λογίων και μεταρρυθμιστών των γραμμάτων και της εκπαίδευσσεως δυνάμεθα να αναφέρωμεν τούς Καρλομάγνον (*Charlemagne*), *Saint Thomas d'Aquin*, *l'Ordre Monastique des Jésuites*, *le Marquis de Condorcet*, *Emile Durkheim*, *Georges Pombidou* και πλήθος άλλων. Πρέπει επίσης να αναφέρωμεν ιδιαιτέρως τον Ναπολέοντα, ο οποίος ανεδιοργάνωσε την δευτεροβάθμιον και τριτοβάθμιον εκπαίδευσιν εισαγαγών τα διπλώματα *Baccalauréat*, της *Licence* και του Δοκτοράτου. Ο Ναπολέων έλεγεν: "Η δημοσία εκπαίδευσις πρέπει να είναι ο πρώτιστος σκοπός κάθε αξίου και πεφωτισμένου Έθνους". Εκ παραλλήλου ο Βικτωρ Ουγκώ συνεβούλευεν: "Εκείνος που ανοίγει εν σχολείον, είναι ως εάν να κλείη μίαν φυλακήν".

Εις αυτό το σημείον θα ήθελα να αναπτύξω λεπτομερέστερον την παρούσαν μορφήν της μοντέρνας μορφώσεως, την οποίαν κατά το μάλλον και ήττον εφαρμόζομεν σήμερα με διαφόρους βαθμούς παραλλαγής αναλόγως των απαιτήσεων της κάθε ανεπτυγμένης χώρας. Αι αρχαί επί των οποίων βασίζεται το μοντέρνον σύστημα είναι αι ακόλουθοι: πρέπει να καλλιιεργήται εις τον διδασκόμενον η επιθυμία να μανθάνη να προβαίνει εις τας ιδικάς του ερεύννας και να ευρίσκη ο ίδιος τον τρόπον να αντιλαμβάνηται και να λύη τα θέματα και προβλήματα, τα οποία του τίθενται, εάν θέλη να ευρίσκηται εντός του μέτρου των απαιτήσεων της ζωής, της κοινωνίας και να έχη επιτυχή κοινωνικήν σταδιοδρομίαν. Εξ άλλου ο διδάσκαλος δεν πρέπει πλέον να είναι ο αυταρχικός κάτοχος των γνώσεων, αλλά ο ρόλος του είναι κοινωνικώτερος και ο καθοδηγητής των νέων προς την γνώσιν.

Αυτού του μοντέρνου εκπαιδευτικού συστήματος οι Αμερικανοί καυχώνται, ότι είναι οι εφευρέται. Προσωπικώς δεν συμμερίζομαι αυτήν την άποψιν, ότι δηλ. είναι εν σύστημα, το οποίον εφηύρον οι Αμερικανοί. Που βασίζω την θέσιν μου ταύτην; Αναγιγνώσκων τις τα έργα πλείστων Γαλλων μελετητών και συγγραφέων των τριών τελευταίων αιώνων

βλέπει ευκρινέστατα εις τα γραφόμενά των τας βάσεις των ως άνω μοντέρνων θέσεων.

Παραδείγματος χάριν, μελετώντες τον μεγάλον κριτικόν και θετικιστήν φιλόσοφον Hippolyte Taine βλέπομεν εκφραζομένην την ανάγκην της απλοποιήσεως και πρακτικότητος των σπουδών και της μορφώσεως. Ο διάσημος Γάλλος Υπουργός Παιδείας Jules Simon έλεγεν ότι, "εάν η μάθησις συνίστατο εις το να γνωρίζη κάποιος απ' έξω και να παπαγαλίζη τας ασκήσεις, την Γραμματικήν η εν απόσπασμα και να τα επαναλαμβάνη καλώς, αυτό όλον είναι μία κωμική εκπαίδευσις, η οποία απετέλει προσπάθειαν απλώς και μόνον να αποδείξη την πίστιν εις το αλάθητον του διδασκάλου, πράγμα που μας οδηγεί εις την υποβάθμισίν μας".

Εξ άλλου ο κοινωνιολόγος του 18ου αιώνος Gustave Le Bon, αναπτύσσων τας ιδικάς του ιδέας επί του θέματος αυτού, εζήτηει την απελευθέρωσιν της μορφώσεως και την διεύρυνσιν των οριζόντων της. Εξέφραζε μεταξύ πολλών άλλων απόψεων τας κάτωθι: "Ο κίνδυνος εκ της μορφώσεως έγκειται εις εν βασικόν ψυχολογικόν λάθος του να πιστεύη κανείς, ότι η ευφυία αναπτύσσεται δια της αποστηθίσεως των διδακτικών βιβλίων. Κατ' αυτόν τον τρόπον υποχρεούται ο νέος να παραγεμίξηται με το περιεχόμενον των βιβλίων, χωρίς ποτέ να καλλιεργή την κρίσιν του η την ικανότητα του αποφασίζειν."

Μεταγενεστέρως ο διακεκριμένος συγγραφεύς και κριτικός Anatole France, γράφων και αυτός περί των αδυναμιών του εκπαιδευτικού συστήματος εσημείωνεν, ότι "η τέχνη της διδασκαλίας δεν είναι τίποτε άλλο, από την ικανότητα να προκαλή κανείς εις εν νεαρόν πνεύμα την περιέργειαν, ώστε να θέλωσι τα ίδια τα παιδιά μετά, από μόνα των, να ικανοποιήσι την επιθυμίαν της μαθήσεως και των γνώσεων".

Κατόπιν λοιπόν των προαναφερθέντων αποσπασμάτων πως δύναται κανείς να δεχθή ότι είναι οι Αμερικανοί οι εφευρέται του μοντέρνου εκπαιδευτικού συστήματος; Πολύ πιθανόν να το εφήρμοσαν μεταξύ των πρώτων. Όχι όμως οι εφευρέται του.

Είναι όμως καιρός να εξετάσωμεν βαθύτερον το θέμα των Γραμμάτων, της Αγωγής και της Παιδείας επί του συγχρόνου κόσμου και κυρίως της επιδράσεως και του ρόλου των Εκπαιδευτικών και των Διανοουμένων εν γένει επί της αναπτύξεως του μοντέρνου πολιτισμού μας και πως πρέπει επιτακτικώς να επικεντρωθώσιν εις την ορθήν μόρφωσιν των σημερινών και των μελλοντικών πολιτών, δια να δυνηθώσιν οι νέοι πολίται να αντεπεξέλθωσιν εις τας αντιξόους και επιπόνους καταστάσεις, τας οποίας αντιμετωπίζομεν όλοι μας διαρκώς εντονωτέρας και οξυτέρας.

Πράγματι κάνοντες την σύγκρισιν μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος και ατενίζοντες με προοπτικήν το μέλλον βλέπομεν, ότι ευρισκόμεθα εις μίαν κατάστασιν αδιεξόδου, όπου τα ήθη δεν έχουν πλέον τας αξίας του παρελθόντος, αι αρχαί αλλοιώνονται αναλόγως της δυνάμεως την οποίαν διαθέτει κάποιος, η οικογένεια και το σχολείον διακατεχόμενα υπό μιας πλαδαρότητος έχουν εξασθενήσει σοβαρώς και δεν έχουν την επίδρασιν την οποίαν είχαν επί των παιδιών και των νέων του παρελθόντος.

Παρ' όλας τας προσπάθειάς των Διεθνών Οργανισμών και των δημοκρατικών χωρών, η παραβίασις της ελευθερίας του ατόμου και η εκμετάλλευσις των παιδιών και του Ανθρώπου εις ένα πολύ μεγάλον αριθμόν χωρών ευρίσκονται εις πλήρη έξαρσιν. Οι πόλεμοι και η κάθε μορφής βία ευρίσκονται εις την ημερησίαν διάταξιν, η απειλή κατά της υπάρξεως του Ανθρώπου επί της Γης και του αφανισμού του επί του

Πλανήτη του μας από τα όπλα, τα οποία γίνονται διαρκώς και καταστρεπτικότερα, είναι ολοφάνεροι. Η νέα απειλή της φανατικής θρησκευτικής τρομοκρατίας προκαλούσα άνευ του παραμικρού δισταγμού, τύψεως ή οίκτου τον θάνατον αθώων, ανδρών, γυναικών και παιδιών, εξαπλούται επικινδύνως. Όλα αυτά τα κακά διαγράφουν ήδη δια την Ανθρωπότητα εν πολύ ζοφερόν και άνευ προηγουμένου μέλλον, εντός του οποίου ημείς και τα παιδιά μας και τα εγγόνια μας πρέπει να ζήσωμεν και να αντιμετωπίσωμεν.

Εκ παραλλήλου προς τα όπλα μαζικής καταστροφής και των επιθετικών πράξεων βαδίζει η ρύπανσις της Γης, πάντοτε το επακόλουθον και αποτέλεσμα της βιομηχανικής τεχνολογίας και της προόδου. Ο,τι δεν θα αποτελειώση η επιθετικότητα, ο φανατισμός, οι πόλεμοι και η βία θα το αποτελειώση η ρύπανσις, η οποία ήδη καταστρέφει το ισοζύγιον ανάμεσα εις την φύσιν και το ανθρώπινον είδος, δηλ. το ισοζύγιον της ζωής επί της Γης. Ως περιγράφει με πολλήν καυστικότητα και πικρίαν ο διαπρεπής Χιλιανός ποιητής και διανοούμενος Pablo Neruda, ζώμεν εις ένα κόσμον και εντός μιας κοινωνίας, όπου το κάθε τι υποφέρει: "Δυστυχώς", λέγει, "εδημιουργήσαμεν μίαν Κοινωνίαν απρόσωπον, σκληράν και ρυπογόνον... Εις τελευταίαν ανάλυσιν ζώμεν εντός μιας βιομηχανίας κάθε είδους σκουπιδοτενεκέ, υλικού ακόμη και ανθρώπινου!"

Ως αποτέλεσμα όλων αυτών των αντιξώων καταστάσεων παρατηρούμεν με δέος την ανησυχητικήν αύξησιν της θερμοκρασίας της Γης, την τήξιν των πάγων, τας βιαίαις καταιγίδας, τούς τυφώνας και κυκλώνας, οι οποίοι ενσπεύρου τον θάνατον παντού, όπου παρουσιάζονται αιφνιδίως, τούς σεισμούς πάντοτε εντονωτέρους παρά ποτέ ως και κάθε άλλης μορφής καταστροφάς, συμπεριλαμβανομένων των δασικών πυρκαϊών, φυσικώς, τεχνικώς η εγκληματικώς προκαλουμένας.

Εις μεγάλος διανοούμενος και συγγραφεύς, ο Αμερικανός John Steinbeck, επέσυρε την προσοχήν όλων εις το ότι "ο φόβος και ο τρόμος, οι οποίοι διατρέχουν σήμερον τον Πλανήτην μας είναι το αποτέλεσμα της άνευ προηγουμένου προόδου, της γνώσεώς και των μέσων, τα οποία απεκτήσαμεν από την κατάκτησιν, τον έλεγχον και την επιρροήν μας επί των πλέον επικινδύνων στοιχείων του κόσμου της φύσεως. Έχομεν οικειοποιηθή και εσφετερίσθημεν τας δυνάμεις, αι οποίαι ανήκουσιν εις τον Θεόν, και απεκτήσαμεν την δύναμιν της ζωής και του θανάτου εφ'όλης της υψηλίου και εφ'όλων των ζώντων. Έτσι ο Άνθρωπος έχει γίνει αυτός ο ίδιος ο μεγαλύτερος κίνδυνος".

Είναι λοιπόν έναντι όλων αυτών των δυσκόλων και αρνητικών καταστάσεων, τας οποίας περιέγραψα ανωτέρω, που οι διανοούμενοι της σήμερον και οι εκπαιδευτικοί πρέπει να ενώσωσιν όλας τας δυνάμεις των, πνευματικώς και φυσικώς, δια να αποκαταστήσωσι το ισοζύγιον, που έχει απωλεσθή από τον Άνθρωπον, να δώσωσι τας καταλλήλους διδασκαλίας εις τούς νέους και να τούς εφοδιάσωσι με κάθε δυνατόν μέσον και με το αναγκαίον θάρρος, κυρίως δε στηρίζοντές τούτους ψυχολογικώς δια να αντιμετωπίσωσι και σταματήσωσι τον παρατηρούμενον εκπεσμόν εις την εποχήν μας. Οι διανοούμενοι και οι εκπαιδευτικοί μας οφείλουσι να αγωνίζωνται με όλην την δύναμίν των, ούτως ώστε ο κόσμος μας να σταματήσει την ηθικήν παρακμήν του, δια να σωθή τελικώς η νεολαία μας δια του θάρρους και της θελήσεως του πνεύματος των διανοουμένων, διότι οι νέοι της σήμερον είναι αυτοί που θα πρέπει να γίνωσιν η στερεά βάση του αυριανού κόσμου και πολιτισμού μας.

Ως εκ τούτου πιστεύω εντόνως, ότι θα πρέπει να δοθή μία νέα ώθησις εις την ορθήν αγωγήν των νέων μας και η οικογένεια, τα σχολεία, οι καθηγηταί, το Κράτος και οι πάσης μορφής διανοούμενοι, πρέπει να αφυπνισθώσιν από τον λήθαργον εις τον οποίον έχουν περιπέσει και ευρίσκονται σήμερον. Το παρελθόν έτος ο διακεκριμένος

Αμερικανός λόγιος Abraham Noam Chomsky κατά το φιλοσοφικόν Συνέδριον, που επραγματοποιήθη εις Κρήτην, απεκάλεσε και περιέγραψεν όλους αυτούς τούς αδρανείς παράγοντες και κυρίως τούς διανοουμένους ως "τούς σιωπηλούς απαθείς". Πρέπει λοιπόν να αφυπνισθώσιν όλοι οι παράγοντες της κοινωνίας και οι ανά τον κόσμον διανοούμενοι και να πάρωσι και πάλιν δυναμικώς τα ηνία εις τας χείρας των δια να τιθασεύσωσιν όλην αυτήν την αποχαλίνωσιν, διότι είναι οι μόνοι που δύνανται να νικήσωσι το τέρας, το οποίον απειλεί να μας καταστρέψη όλους και κυρίως την εμπροσθοφυλακήν του πολιτισμού μας, την Νεολαίαν μας.

Πρέπει λοιπόν η Ανθρωπότης να επανασυγκεντρωθή εις τον μόνον παράγοντα, ο οποίος της απομένει, και που δεν είναι κανείς άλλος από αυτόν τον ίδιον τον Άνθρωπον: Η καλή και ορθή διαπαιδαγώγησις του σημερινού και αυριανού Ανθρώπου. Είναι επ' αυτού, που πρέπει και πάλιν να συγκεντρώσωμεν όλην την προσοχήν μας δια την επαναδιδασκαλίαν των ηθικών αξιών, χριστιανικών και ανθρωπιστικών, αι οποίαι παραμένουσιν εις το διηνεκές αμετάβλητοι, παρ'όλην την κακήν μεταχείρισιν και την απογοήτευσιν, αι οποίαι διαβρώνουσι την ψυχήν και το πνεύμα των ανθρώπων και της συγχρόνου Κοινωνίας ως αποτέλεσμα των μειονεκτημάτων και αδυναμιών του συγχρόνου Συστήματός μας.

Δεν θα ήπρη ποτέ να λησμονώμεν τον διαχρονικόν μύθον της Αρχαίας Ελλάδος, ως μας τον υπενθύμιζεν και ο Έλλην Νομπελίστας Γεώργιος Σεφέρης, ότι μία μόνον ήτο η απάντησις εις το αίνιγμά της Σφιγγός, η οποία κατεβρόχθιζε προ των Θηβών όλους όσους δεν ηδύναντο να το λύσωσιν απαντώντες ορθώς εις την ερώτησιν που τούς έθετεν. Η ορθή απάντησις, η οποία τελικώς κατετρόπωσε το τέρας της Σφιγγός, ήτο μία λέξις μόνον και αυτήν την απάντησιν έδωσεν ο Οιδίπους: "Ο Άνθρωπος". Είναι λοιπόν ο Άνθρωπος ο οποίος ήτο από την αρχήν του πολιτισμού μας και εξακολουθεί να είναι και σήμερα ο κύριος πρωταγωνιστής της ζωής και επ' αυτού πρέπει να συγκεντρώσωμεν και πάλιν όλας τας προσπάθειάς μας δια την σωτηρίαν της Ανθρωπότητος, η οποία κατ' αυτάς ευρίσκεται εις μεγάλας δυσχερείας και αβεβαιότητας. Ο Άνθρωπος ο εμβαπτισμένος εις τας γνησίας χριστιανικάς και ανθρωπιστικάς αξίας, αι οποίαι χαρακτηρίζονται από την μετριοφροσύνην, την ανεκτικότητα, την αγάπην προς τον πλησίον, τον αλληλοσεβασμόν, την συμπόνοιαν και την βοήθειαν εις τούς πάσχοντας.

Δυστυχώς ο σύγχρονος Άνθρωπος ευρισκόμενος υπό το βάρος και το άγχος των απαιτήσεων της σημερινής ζωής χάνει διαρκώς και περισσότερο τον θετικόν δυναμισμόν του, τον προσανατολισμόν του και την θέλησίν του να αγωνισθή δια την βελτίωσιν του χαρακτήρος και της τύχης του. Έχει γίνει περισσότερο παρά ποτέ αδρανής και εξουθενωμένος βλέπων, ότι όλοι αι προσπάθειαι, τας οποίας η Ανθρωπότης κατέβαλε δια μέσου των αιώνων, δεν ετελεσφόρησαν και δεν εβελτίωσαν τελικώς τον κόσμον. Βλέπει παντού το κακόν και την διαφθοράν να κερδίζωσιν έδαφος εις βάρος των αξιών, την αδικίαν να κυβερνά εις τον κόσμον, το "δίκαιον του ισχυροτέρου" του περιφήμου μύθου του La Fontaine να υλοποιήται σχεδόν εις κάθε τομέα και δραστηριότητα της ζωής.

Που υπήρξε λοιπόν η αποτυχία της Ανθρωπότητος; Ιδιαίτέρως αυτάς τας τελευταίας δεκαετίας της μεγάλης τεχνολογικής πρόδου; Τι πρέπει να γίνη ώστε ο Άνθρωπος να επανεύρη την ταυτότητά του και τον σκοπόν του εις την ζωήν, που από καιρόν απώλεσε; Θα ήθελον να επαναλάβω την ήδη εκφρασθείσαν άποψιν και βαθείαν πεποίθησίν μου, ότι είναι εις αυτήν την πολύ κρίσιμον φάσιν, που οι διανοούμενοι, οι άνθρωποι των γραμμάτων, οι διδάσκαλοι και παιδαγωγοί παντός εκπαιδευτικού επιπέδου, χέρι με χέρι με την οικογένειαν - και εννοώ εδώ την επανερχομένην και πάλιν οικογένειαν εις τας αυστηράς ηθικάς αρχάς του παρελθόντος - πρέπει όλοι μαζί να ενώσωσι τας δυνάμεις των και να

τείνωσι το ους και να αφουγκρασθώσι τας φωνάς της απογνώσεως των Νεων και του συγχρόνου Ανθρώπου. Δεν δύνανται να επιτρέπωσιν εις τούς εαυτούς των να βλέπωσιν εξ αποστάσεως όλα αυτά τα εκτυλισσόμενα προ αυτών, διότι ως πολύ ορθώς παρατήρησεν ο Albert Camus, "οι διανοούμενοι δεν είναι απηλλαγμένοι ευθυνών έναντι όσων συμβαίνουν προ ημών. Πρέπει τουναντίον να τίθενται ολοψύχως εις την υπηρεσίαν όλων αυτών οι οποίοι υποφέρουσι και υφίστανται την Ιστορίαν". Η προϋπόθεσις δια τούς διανοουμένους, λέγει ο Albert Camus, είναι όπως δια της δυνάμεως και ισχύος του πνεύματός των "όταν κάθε φοράν απολαμβάνωσιν αυτοί προνομίων, να μη λησμονώσιν αυτούς, που υποφέρουσιν ακόμη από την αδικίαν και είναι αυτοί οι πολυπληθέστεροι".

Ο Άνθρωπος δια να αντιμετωπίζη τα δεινά, τα οποία τον περιβάλλουσιν, έχει ανάγκην να επανακτήση την πίστιν του και τας χαμένες ελπίδας του εξ αιτίας των πολυαρίθμων αδικιών έναντι των οποίων ευρίσκεται συνεχώς αντιμετώπος. Ο μεγάλος Αμερικανός διανοούμενος και συγγραφεύς William Faulkner, υπεγράμμισε κατά ένα υπέροχον τρόπον, ότι οι διανοούμενοι δεν έχουσι μόνον το προνόμιον αλλά είναι επίσης και το καθήκον και η υποχρέωσις των να βοηθώσι τον Άνθρωπον να υπομένη όλας αυτάς τας πιέσεις, αι οποίαι τον περιβάλλουσιν και απειλούσιν και τον συνθλίψωσι "με το να εξυψώνωσι και υποστηρίζωσι την ψυχήν και το πνεύμά του, με το να του υπενθυμίζωσι διαρκώς το θάρρος και την τιμήν και την ελπίδα και την υπερηφάνειαν και την συμπόνοιαν και το έλεος και την θυσίαν, που ήσαν όλα αυτά η δόξα του παρελθόντος του".

Πρέπει λοιπόν να βοηθώμεν τον Άνθρωπον και τούς Νεους εις το να κτίσωσι και ανορθώσωσι και πάλιν τούς κατεστραμμένους από την σκληρότητα και αδιαφορίαν του μοντέρνου συστήματός μας πυλώνάς των, δια να δυνηθώσι να ανθίστανται και έτσι να επιζήσωσι των μεγάλων δυσκολιών, τας οποίας αντιμετωπίζουσιν εις την ζωήν και τούς απειλούσιν, ούτως ώστε δι' αυτής των της αντιστάσεως θα οδηγώνται έτσι προς μίαν Κοινωνίαν ενός καλύτερου και ειρηνικού κόσμου.

Μας ικανοποιή να δεχώμεθα, ότι η σύγχρονος Εκπαίδευσις μας βοηθεί εις το να αποκτώμεν μίαν άνευ προηγουμένου σωρείαν γνώσεων, λόγω της προόδου των Επιστημών εις όλους τούς τομείς και εις το ότι οι νέοι είναι ηναγκασμένοι να μανθάνωσι και γνωρίζωσι παν δυνατόν δια να το εφαρμόζωσιν εις το επάγγελμα και την ζωήν των. Είναι όμως εις το σημείον αυτό, ως πιστεύω, που δυνάμεθα ταυτοχρόνως να παρατηρήσωμεν μίαν ήτταν και εν μεγάλον μειονέκτημα του συστήματός μας. Όλαι αυταί αι γνώσεις, τα τεχνικά και ψυχρά μαθήματα, δίδονται όλα εις τούς νέους εις βάρος, δηλ. κατ' αφαιρέσιν των ωρών, τας οποίας άλλοτε εχρησιμοποιούσαμεν δια την διαμόρφωσιν του χαρακτήρος των, δηλ. οι νέοι στερούνται μαθημάτων, τα οποία άλλοτε αφιερώνοντο εις το να διδάξωσι και γνωρίσωσι εις αυτούς τας αξίας, θρησκευτικής και ανθρωπιστικής, αι οποίαι είναι τόσον αναγκαίαι εις την διαμόρφωσιν και καλλιέργειαν της ψυχής και του χαρακτήρος του διδασκομένου. Την ιδίαν κραυγήν απογνώσεως εκβάλλει και η μεγάλη Γαλλίς Ελληνίστρια και ιστορικός Jacqueline de Romilly διαπιστώνουσα και αυτή από ιστορικής πλευράς την συντελουμένην σήμερον παράκαμψιν της μελέτης της Ιστορίας των Κλασικών χρόνων, από την μελέτην της οποίας δυνάμεθα να αντλήμεν ανεξάντλητα διδάγματα επί πλείστων θεμάτων, τα οποία μας απασχολούν σήμερον.

Δεν πρέπει να αφήσωμεν να γίνη σκοπός μας μόνον το να δημιουργώμεν τάχιστα τεχνοκράτας, οι οποίοι να απορροφώσι το γρηγορώτερον δυνατόν όσον το δυνατόν περισσοτέρας γνώσεις, που θα δυνάμεθα να εμφυτεύσωμεν εις αυτούς, αλλά ταυτοχρόνως να προσβλέπωμεν εις εν ακριβές ισοζύγιον, ώστε να τούς καλλιεργώμεν ταυτοχρόνως με τας γνώσεις και την ψυχήν και τον χαρακτήρα. Δυνάμεθα εδώ να αντιληφθώμεν πλήρως την

ορθότητα της τόσο διορατικής παρατηρήσεως του Jean-Jacques Rousseau, ο οποίος είχε προβλέψει από δύο και πλέον αιώνων αυτήν την αρνητική εξέλιξιν εις την εκπαίδευσιν των νέων, όταν έλεγεν, ότι "ο μεγαλύτερος, ο σπουδαιότερος, ο χρησιμότερος κανών όλης της Εκπαιδεύσεως δεν είναι το να κερδίζωμεν χρόνον, αλλά το πως να τον χάνωμεν."

Κατά διαφορετικόν τρόπον μας το λέγει επίσης εις άλλος μέγας διανοούμενος και ποιητής, ο Έλλην Οδυσσέας Ελύτης: "Άλλοτε η αμάθεια ήτο το λάθος της Κοινωνίας μας. Σημερον το λάθος είναι αι πολλαί γνώσεις". Πρέπει να το αντιληφθώμεν καλώς ότι το κλειδί της αληθινής προόδου της ανθρωπότητος δεν έγκειται μόνον εις το άθροισμα γνώσεων επί της επιστημονικής και τεχνολογικής αναπτύξεως και εις την έρευναν η εις την πλέον εντατικήν διδασκαλίαν και εις τον πλούτον, αλλά ταυτοχρόνως και πολύ περισσότερο ακόμη έγκειται εις την δια της ανθρωπιστικής - χριστιανικής μορφώσεως καλλιέργειαν του χαρακτήρος του νέου και του Ανθρώπου εν γένει.

Δυστυχώς η σύγχρονος Κοινωνία μας παραλείπουσα σχεδόν τελείως κάθε διδαχήν επί της καλλιιεργείας και διαμορφώσεως της ψυχής, πιστεύει, πολύ λανθασμένως, ότι η απάντησις και πορεία προς το μέλλον και εις την ανέλιξιν του Ανθρώπου έγκειται επί των υλικών και τεχνολογικών επιτευγμάτων. Ο μέγας Γαλλος φιλόσοφος Henri Bergson υπεγράμμιζεν όμως, ότι "δυστυχώς όχι μόνον δεν θα επετυγχάνετο και συνεπληρούτο το ηθικόν επίπεδον του Ανθρώπου ... αλλά τουναντίον υπάρχουν πολύ μεγάλοι κίνδυνοι, όταν αι προσπάθειάι του δεν συνοδεύονται από την ανάλογον πνευματικήν προσπάθειαν." Και ο Henri Bergson συνεχίζει τας παρατηρήσεις του: "Πρέπει οπωσδήποτε εις τας ημέρας μας να υπάρξη ταυτοχρόνως η πνευματική και ψυχική εξύψωσις του Ανθρώπου, άλλως θα υπάρξωσι σοβαρά προβλήματα, τα οποία θα είναι το αποτέλεσμα της δυσαρμονίας μεταξύ της ψυχικής συρρικνώσεως και της αυξήσεως του υλισμού εις την ανθρωπότητα". Διαπιστώνομεν λοιπόν την μεγάλην ορθότητα της κρίσεως του μεγάλου Γαλλου φιλοσόφου δια τα προβλήματα, τα οποία ο Ανθρωπος αναποφεύκτως αντιμετωπίζει, όταν του αφαιρώσι την πνευματικήν και ηθικήν μόρφωσιν.

Ο Francois Mauriac παρετήρει επίσης: "Με τρόπον είμεθα θεαταί του ότι ο χώρος όπου το ανθρώπινον πνεύμα είναι ελεύθερον συρρικνώνεται προ των οφθαλμών μας." Και ο ανθρωπιστής Roger Martin du Gard εσημείωνεν, ότι η αληθινή αξία της ζωής ευρίσκεται εις την εξεύρεσιν υπό του Ανθρώπου "της ουσίας της ζωής." Διεπίστωνε δε ότι "δυνάμεθα να επιτύχωμεν ταύτην μόνον δια των ανθρωπιστικών σπουδών, διότι δεν είναι μόνον τα Γράμματα τα οποία εξυπηρετούνται δια της ορθής μορφώσεως, αλλά επίσης και ο σκοπός της Ειρήνης εις τον κόσμον και η αδελφότης μεταξύ των λαών και των Εθνών."

Ημείς, οι Ευρωπαίοι, δεν πρέπει ποτέ να λησμονώμεν, ότι ο Ευρωπαϊκός πολιτισμός μας βασίζεται επί τεσσάρων βασικών πυλώνων, ως ωρίσθησαν από τον μέγalon Έλληνα διανοούμενον και πολιτικόν Παναγιώτην Κανελλόπουλον εις το μνημειώδες δεκάτομον έργον του της "Ιστορίας του Ευρωπαϊκού Πνεύματος". Αυτά τα τέσσαρα βασικά στοιχεία και πυλώνες του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού μας, τα οποία ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος τόσο επιτυχώς διέκρινε και διετύπωσεν, είναι:

Το αρχαίον Ελληνικόν πνεύμα, το κρατικόν και νομικόν Ρωμαϊκόν σύστημα, ο Χριστιανισμός και το πλήρες ζωηρότητος αίμα των βορείων λαών της Ευρώπης.

Αυτήν την ανάλυσιν του Παναγιώτη Κανελλοπούλου, η οποία δίδει εις ημάς τούς Ευρωπαίους τας τεσσάρας βάσεις του Ευρωπαϊκού πολιτισμού μας οφείλομεν πάση θυσία να την κρατήσωμεν ζωηράν εις την ψυχήν και

άβυστον εις το πνεύμα μας, διότι αυτά τα τέσσαρα στηρίγματα αποτελούν τας θεμελίους βάσεις της προόδου μας και της πνευματικής αναπτύξεως μας δια μέσου των αιώνων.

Κλείων είναι λοιπόν η βαθεία πεποίθησίς μου, ότι ο κόσμος μας θα επανεύρη τότε και μόνον τον ορθόν δρόμον του, όταν η τεχνολογική και επιστημονική διδασκαλία συζευχθή αρμονικώς με τας αιωνίους αξίας της χριστιανικής διδασκαλίας και εκείνης των κλασσικών ανθρωπιστών φιλοσόφων. Η σωτηρία της Ανθρωπότητος έγκειται εις αυτήν την αρμονικήν ένωσιν της καλλιιεργείας της ψυχής και των γνώσεων. Ο Πλάτων ήδη από της αρχαιότητος μας το είχε χαράξει: "Τα κακά που αντιμειωπίζομεν θα παύσωσιν όταν οι άρχοντες φιλοσοφήσωσι και οι φιλόσοφοι άρξωσιν". Πρέπει επίσης εκ παραλλήλου εις όλας τας περιστάσεις της ζωής να ευρίσκωμεν "το μέτρον" και να ζώμεν εντός τούτου, διότι ως μας διδάσκουσι και μεταδίδουσι ως το βασικόν δίδαγμα των όλοι οι αρχαίοι τραγωδοί εκείνος ο οποίος υπερβαίνει το μέτρον τιμωρείται υπό των Θεών και καταδιώκεται υπό των Ερινυών, διότι δια της στάσεώς του ταύτης μεταβάλλεται εις "ύβριν".

Προσβλέποντες λοιπόν προς μίαν μόρφωσιν και διδασκαλίαν, η οποία θα ευρίσκηται πάντοτε εντός του πνεύματος του μέτρου και του ισοζυγίου μεταξύ της ορθής διαμορφώσεως της ψυχής και της αποκτήσεως των γνώσεων, ο Ευρωπαϊός και συλλογικώς ο Άνθρωπος του Πλανήτη μας, δια της βοηθείας των επαϊόντων και διανοουμένων, των συνετών εκπαιδευτικών και των χρηστών οικογενειών, θα δυνηθή να επανεύρη την πραγματικήν ταυτότητά του, η οποία την σημερινήν εποχήν ευρίσκεται εις κατάστασιν βαθείας διαταραχής, ώστε και πάλιν να ξανακερδίση την "ένδοξον κοινωνίαν" εντός της οποίας θα βασιλεύη πάντοτε η ειρήνη, ο σεβασμός του πλησίον, η δικαιοσύνη, το φως, η αιδελοφότης και η κατανόησις μεταξύ των ατόμων, των λαών και των Εθνών.

Είναι μόνον εντός αυτού του πνεύματος που θα δυνηθώμεν να αντιληφθώμεν και να ζήσωμεν τούς υπερόχους στίχους του Arthur Rimbaud:

"Την αυγήν,
ωπλισμένοι με ένθερμον υπομονήν,
θα εισέλθωμεν εις τας υπερόχους πόλεις."

Αυτούς τούς πολύ ωραίους και πλήρους σημασίας τόσον ποιητικούς στίχους θα συνεπλήρωνον με δύο μόνον λέξεις ακόμη: "Την αυγήν, ωπλισμένοι με ένθερμον υπομονήν, επιμονήν και αποφασιστικότητα, θα εισέλθωμεν εις τας υπερόχους πόλεις."

"Το στοίχημα της μοίρας μας και του μέλλοντός μας," λέγει ο μεγάλος Έλλην νομπελίστας ποιητής Οδυσσέας Ελύτης, "παρ'όλας τας δυσκολίας που διαπιστώνομεν, ευρίσκεται εις τας χείράς μας". Είναι ακριβώς δι' αυτόν ακριβώς τον λόγον που δια την παρούσαν και μελλοντικήν σωτηρίαν της Ανθρωπότητος και δια την σωτηρίαν και το καλόν των παιδιών μας και των γενεών, αι οποίαι θα ακολουθήσωσι, δεν έχομεν καμμίαν άλλην επιλογήν η εκλογήν από του να κερδίσωμεν αυτό το στοίχημα.

Σας ευχαριστώ.